

Geografien i Frankrig

af

Einar Storgaard.

Det var tidligere ret almindeligt at betragte Frankrig som et Land, hvor Interessen for Geografi og geografisk Forstaaelse i det hele taget var overmaade ringe. Man har sagt, at i Begyndelsen af forrige Aarhundrede var der i Frankrig kun 2 — to — Geografer, og ingen af dem var rigtige Franskmænd: det var Corsicaneren Napoleon Bonaparte og Danskeren Malte-Brun (Malthe Conrad Bruun), hvilken sidste efter at være forvist fra Danmark — som Følge af Udgivelsen af „Aristokraternes Catechismus“ — kom til at spille en stor Rolle i Paris.

I det sidste halve Aarhundrede har Forholdene forandret sig meget. Den almindelige offentlige Interesse for Geografien skyldes dels de store Opdagelsesrejser, dels Frankrigs Kolonisation af det nordlige Afrika og det østlige Bagindien.

Blandt fremragende franske Opdagelsesrejsende maa vi nævne Caillaud (øvre Nil), Abbadie (Abessinien), A. Grandidier (Madagascar), Garnier (Bagindien), Dutreuil de Rhins (Tibet), Crevaux (Sydamerika), René Caillé (Tombouctou), Duveyrier, Flatters, Foureau, Lamy, Gautier, Chudeau o. m. a. (Sahara). Hertil kommer saa i de sidste Aar Automobilekspeditionerne, først gennem Sahara (Citroën), senere gennem hele Afrika, Flyvetogterne til Østasien o. s. v. Blandt Kolonisatorerne er de betydeligste Faidherbe, Gallieni og fremfor alt General Laperine, „le grand Saharien“, og Maréchal Lyautey, hvis Værk er Pacificeringen af Marokko. Missionærer som Pater Foucauld (hos Touaregerne) har ligeledes haft stor Betydning.

Men ogsaa indenfor den videnskabelige Geografi er der sket store Forandringer — saa store, at Frankrig paa flere Punkter nu er førende. Dette skyldes i første Række 2 Mænd: Elisée Reclus og Vidal de la Blache.

Elisée Reclus (1830—1905), som paa Grund af sine kommu-

nistiske Anskuelser maatte leve en stor Del af sit Liv udenfor Frankrig, er Forfatter til det mest monumentale regionalgeografiske Værk, som endnu er udgivet, nemlig „Nouvelle Géographie universelle“, hvis 19 Kæmpebind udkom med største Regelmæssighed i Aarene 1875—94. Selv om det paa mange Punkter nu er forældet, vender man dog stadig tilbage til det for store Dele af Jorden, særlig for de fremmede Verdensdeles Vedkommende. Værket er helt ud videnskabeligt og alligevel skrevet i et letlæseligt Sprog.

Vidal de la Blache (1845—1918) har mere end nogen anden ledet Udviklingen af Geografien i Frankrig, dels ved sine mesterlig skrevne Bøger, dels ved sin inspirerende Undervisning, først ved École normale supérieure, senere ved Universitetet i Paris (Sorbonne). Saa godt som alle senere Geografer er Elever af ham. Hans betydeligste Bøger er: „Tableau géographique de la France“ (1903 og 1908), der udkom som første Bind af E. Lavisses „Histoire de France“, „La France de l'Est“ (1917) og „Principes de Géographie humaine“ (1922, udgivet af Emm. de Martonne) og endelig „Atlas Vidal de la Blache“.

Frankrigs førende Stilling i Øjeblikket skyldes dog ogsaa et andet Forhold: de franske Geografer tog straks imod den moderne amerikanske Geografi, hvis ypperste Repræsentant er William Morris Davis, Professor ved Havard University i Boston. Medens Tyskerne stillede sig afvisende over for det nye, og Amerikanerne helt var optaget af deres eget, forstod man i Frankrig at sammensmelte det bedste af disse to Skolers Geografi til en Enhed.

Under et Studieophold i Paris 1921—22 fik jeg god Lejlighed til at stifte Bekendtskab med den franske Universitetsgeografi, og jeg skal i det følgende give en Oversigt over Geografiens Stilling i Frankrig, suppleret med Oplysninger fra et i 1924 af Emm. de Martonne udgivet Hefte om Geografien i Frankrig.*)

Ved Universitetet gives den almindelige Undervisning i Geografi ved Faculté des Lettres (svarende til vort filosofiske Fakultet), og her studeres det sammen med Historie, nærmest som et Bifag eller Hjælpefag til Historie. Selv om det selvfølgelig har visse Fordele at kende noget til Historie særlig for dem, der giver sig af med Kulturgeografi, beklages denne Forbindelse af alle Geografer, thi derved berøves Geografien den absolut nødvendige Forbindelse med Naturvidenskaberne, især Naturhistorie og Geologi.

*) Den efterfølgende Fremstilling af Forholdene i Paris er efter et Foredrag holdt i „Geografforeningen“ 1922. Forholdene i Provinsen er efter Emm. de Martonne: *Geography in France*, New York 1924, udg. af „American geographical society“, Research series No. 4 a.

„Vi staar i den Henseende,“ sagde en Professor en Dag til mig, „langt tilbage for f. Eks. Tyskland, U. S. A. og“ — føjede han høfligt til — „Danmark.“

Det har imidlertid vist sig ugørligt at faa noget ændret i dette, da Historikerne har Overtaget og ikke vil af med Geografien.

Da man indsaa Umuligheden af at faa Geografien løst fra Historien og knyttet til Naturvidenskaberne, oprettedes i 1895 et Professorat i fysisk Geografi under Faculté des Sciences.

Det var Vidal de la Blache, der reddede Geografien fra helt at blive reduceret til Hjælpefag for Historikerne. Han gjorde de studerende med særlig Interesse for Geografi begribeligt, at det var nødvendigt at lære Naturhistorie og Geologi og anbefalede derfor ogsaa at studere ved Faculté des Sciences. Alle de nuværende Universitetsprofessorer har da ogsaa suppleret deres Uddannelse ved dette Fakultet.

Faculté des Lettres' Opgave er først og fremmest at uddanne Lærere til de højere Skoler (enseignement secondaire, lycées, collèges, der svarer til vore Gymnasier). Undervisningen i disse Skoler gives for langt den største Dels Vedkommende af Mennesker med Historie som Hovedfag, et Forhold, der forklarer, at Geografiundervisningen i Skolerne ikke altid er særlig fremragende. Ved Faculté des Sciences tages ingen Eksamen, som giver Adgang til Undervisning i Geografi i de højere Skoler, og det er derfor kun de virkelig geografisk interesserede, som ønsker en mere videnskabelig Uddannelse, der søger hertil.

Ved Faculté des Lettres findes 180—200 Studenter, men af disse er der kun 15—20, der har Geografi til Hovedfag. Der holdes Forelæsninger og Øvelser af 4 Professorer: Emmanuel de Martonne, Albert Demangeon, Lucien Gallois og Augustin Bernard.

Forelæsningernes Varighed er fra 1—1½ Time (akademisk Kvarter kendes ikke!) En Forelæsning paa 1½ Time er anstrengende, ikke blot for en Udlænding, men ogsaa for de franske Studenter; trods de udmærkede Lærebøger, som findes paa Fransk, udgivet af Professorerne, skriver nemlig Størstedelen af Tilhørerne Forelæsningerne ned. Da jeg en Gang spurgte om Grunden hertil, lød Svaret: „Vi har ikke Raad til at købe de dyre Bøger!“ En ung kvindelig Student, der ikke saa ud til at høre til de fattige, erklærede dog, at hun skrev — „for ikke at blive distraheret“!

Efter disse almindelige Bemærkninger skal vi gaa over til Universitetslærerne og begynder med Emm. de Martonné, der er den franske Geograf, som i Øjeblikket er bedst kendt udenfor Landets Grænser. Han var først Professor ved Uni-

versitetet i Reims, kom senere til Lyon og blev derefter Vidal de la Blaches Efterfølger ved Sorbonne i Paris. Efter at have skrevet en Doktorafhandling til Faculté des Lettres — „La Valachie. Essai de monographie géographique“ (1902) —, skrev han et Par Aar senere ogsaa en Doktorafhandling til Faculté des Sciences: Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie (1906—07), publiceret i „Revue de Géographie Annuelle“. Hans betydeligste Værk er „Traité de Géographie physique“, der udkom første Gang 1909, og af hvilken 4. Udgave (delt i 3 Bind) er under Udgivelse. Det er vel nok den bedste Haandbog i fysisk Geografi — ubetinget i hvert Fald for det geomorfologiske Afsnit „Le relief du sol“. Den anvendes ikke blot i Frankrig, men ogsaa i andre Lande og blev af afdøde Professor H. P. Steensby indført som Lærebog ved Universitetet i København. Foruden ovennævnte Værker maa vi endnu nævne en udmærket lille Bog: „Les régions géographiques de la France“ (1921), som indeholder Martonnes Forelæsninger ved Columbia Universitetet i New York 1916—17.

Emm. de Martonne læser over fysisk Geografi og Regionalgeografi — under mit Ophold over Geomorfologi og Syd-Europa. Hans Forelæsninger var elegante, velholdte og klare; han brugte meget Kort, ikke blot Vægekort, der for Resten for en stor Del var tyske (Sydow-Habenicht!), men ogsaa topografiske. Forelæsningerne illustreredes ved ypperlige Blokdiagrammer, som han i Løbet af faa Minutter tegnede paa den sorte Tavle, og som de studerende kopierede med stor Dygtighed. Som i hans „Traité“ kom det antropogeografiske Synspunkt frem selv ved Gennemgangen af Geomorfologien.

Det vilde være fristende at tro, at Martonne i sin regionalgeografiske Forelæsning vilde lægge Hovedvægten paa det geomorfologiske, men dette var ingenlunde Tilfældet. Forelæsningen var meget alsidig — helt igennem antropogeografisk. Martonne gav en bl. a. Skildring af Castillien, som uden Sammenligning er den smukkeste Præstation, jeg har hørt i Retning af malerisk geografisk Beskrivelse uden at gaa paa Akkord med Videnskaben.

Ved Siden af disse Forelæsninger holdt Martonne en „conférence publique“ om sit Speciale Rumænien, og han viste sig her i endnu højere Grad end ved de almindelige Forelæsninger som en yderst formfuldendt og charmerende Taler.

Martonne har indført en Slags geografiske Studiekredse (groupe d'études géographiques) for særligt geografisk interesserede Studenter. En Gang om Ugen holder en af de yngre Studerende Foredrag om et opgivet Emne: en Egn i Frankrig, et almindeligt geografisk Forhold etc. Mange af disse Foredrag var virkelig gode — syntes

jeg —, men de blev alligevel ret skarpt kritiseret af Martonne, der næsten altid endte med at holde et Foredrag om samme Emne —, og derefter syntes Kritikken fuldt ud berettiget. Paa den anden Side var der ogsaa Foredrag, som var ualmindelig slette, og i højere Grad end noget andet viste, hvor umuligt det er at studere Geografi uden Kendskab til Geologi.

En Gang om Maanedn holdes Øvelser for ældre studerende (Hovedfagsfolk), som faar mindre videnskabelige Opgaver —, under mit Ophold maatte de 5 Deltagere i en Ekskursion til Rumænien (se senere), gøre Rede for bestemte Egne, der inden Ekskursionens Begyndelse var blevet dem overdraget som særlige Studieobjekter. Disse Foredrag refereres omhyggeligt, maskinskrives i flere Eksemplarer og gives til Medlemmerne af Studiekredsene samt sendes til tidligere Elever, der nu sidder som Lærere i Provinsbyerne, men som derved stadig kan følge med i, hvad der foregaar ved Universitetet.

Albert Demangeon er speciel Anthropogeograf. Hans Doktordisputats — „La Picardie et les régions voisines — Artois, Cambresis, Beauvaisis“ (1905), — er en videnskabelig Monografi over en fransk Egn, og den har staaet som Model for de senere regionalgeografiske Monografier. Af andre Arbejder fra hans Haand nævner vi „Les sources de la géographie de la France aux archives nationales“ (1905), „Le déclin de l'Europe“ (1920), og „L'empire britannique coloniale“ (1923).

Inden Demangeon kom til Sorbonne, var han Professor ved Universitetet i Lille og udførte her et stort Arbejde i Tilslutning til Société de Géographie (se senere).

Demangeon, der holder Forelæsninger over Erhvervsgeografi og Regionelgeografi, er en udmærket Foredragsholder, som i endnu højere Grad end Martonne præciserer det væsentlige.

Under mit Ophold læste han bl. a. over Husdyrenes Geografi og omtalte her paa en meget smigrende Maade det danske Landbrug. Hans Kendskab til danske Forhold — specielt Erhvervsforhold — var forbløffende. Hans Fremstilling af Bagindien og Indonesien var alsidig, men dog med Overvægt paa det økonomiske.

Ligesom Martonne holder Demangeon Øvelser med saavel yngre som ældre Studenter og giver en god Kritik af Studenternes Foredrag.

Lucien Gallois er den ældste af Geograferne ved Universitetet i Paris, og han er vel nok den mest formfuldendte Taler. Til hans offentlige Forelæsning om det nye Europa var der altid stuvende fuldt i et af Sorbonnes største Auditorier.

Gallois begyndte som Professor ved Universitetet i Lyon, blev

Vidal de la Blaches Efterfølger ved École normale supérieure og kom derefter til Sorbonne. Hans Doktorafhandling omhandlede historisk Geografi („Les géographes allemands de la Renaissance“ 1890), men siden er han gaaet meré i Retning af moderne fysisk Geografi, og hans betydeligste Bog er „Régions naturelles et noms de pays: Étude sur le région parisienne“ (1908).

Gallois holdt dels Forelæsninger over alm. Geografi, dels over Frankrig. I Kartografi blev Vægten saa ganske afgjort lagt paa Kortlæsningen, ikke paa Projektionerne. Hver eneste Uge tegnede Studenterne Profiler efter de topografiske Kort, og de fik derigennem en Forstaaelse af Kort, som var dem til stor Nytte paa Ekskursionerne. Senere benyttedes ikke blot topografiske, men ogsaa geologiske Kort til Profiltegningerne. I 2 — to — Timer blev Mineralogien, Petrografien og den alm. historiske Geologi gennemgaaet. Naar mange af Studenterne ikke destomindre er i Besiddelse af omfattende geologiske Kundskaber, skyldes det det Forhold, at de under Frankrig yderligere faar en hel Del Geologi. Gallois' Forelæsning over Frankrig var særdeles god i alle Retninger, men særlig var Gennemgangen af Frankrigs Relief ypperlig. Hertil benyttedes foruden topografiske Kort ogsaa de af Service géographique de l'Armée udførte Reliefkort i Størrelsen 1:20000. Blandt andet blev gennemgaaet Meuse og Moselle ved Toul, det klassiske Sted for Floderobring (capture), og disse Forelæsninger var saa ubetinget de interessanteste, jeg hørte i Paris.

Som Jordens næststørste Kolonimagt er det ret naturligt, at man i Frankrig har et Professorat i Kolonialgeografi. Dette er efter Marcel Dubois' Død beklædt med Augustin Bernard, der tidligere var Professor ved Universitetet i Algier, og hvis Speciale er Fransk Nord-Afrika. Herom handler ogsaa hans betydeligste Bøger, af hvilke vi indskrænker os til at nævne „L'évolution du nomadisme en Algérie“ (1906, sammen med N. Lacroix), „Enquête sur l'habitation rurale des indigènes de l'Algérie“ (1921) og „Le Maroc“ (1912). Sammen med R. de Flotte de Rouvraie udgiver han for Tiden et enestaaende pragtfuldt Kortværk „Atlas d'Algérie et de Tunisie“ (paabegyndt 1923).

Vi har allerede tidligere nævnt, at der i 1895 oprettedes et Professorat i fysisk Geografi under Faculté des Sciences. Dette indehaves først af Charles Vélain og nu af Louis Gentil, bekendt for sine Forskningsrejser i Marokko, hvis Resultater foreligger i adskillige større og mindre Arbejder bl. a. „Exploration au Maroc“ (1905), „Le Maroc physique“ (1912) og „Carte géologique du Maroc“ (1920). Hvad Undervisningen angaar, er det nok saa meget Geologi, der doceres her end Geografi, ja en af Gentils Medhjælpere hæv-

dede i en Diskussion i ramme Alvor, at Geografi er Petrografi, i Særdeleshed Mikropetrografi! Det menneskelige Element har ingen Betydning for denne Retning.

Saa meget større Betydning har det da ved Collège de France, en Institution, som blev oprettet af Frants I, og hvor fremragende Videnskabsmænd faar Ansættelse uden Forpligtelse til almindelig Professorgerning (Undervisning til Examinere o. s. v.). Professorerne holder Forelæsninger, til hvilke alle har Adgang. Geografien repræsenteres her af Jean Brunhes, i Øjeblikket maaske Frankrigs betydeligste Authropogeograf. Brunhes' Doktorafhandling var et imponerende Arbejde: *L'irrigation, ses conditions géographiques, ses modes et son organisation dans la péninsule ibérique et dans l'Afrique du Nord* (1904). Hans Hovedværk er „*La géographie humaine*“ (1910, 3. Udg. 1925), der af mange betragtes som det mest aandfulde authropogeografiske Arbejde i nyere Tid. Sammen med Camille Valaux har han udgivet „*La géographie de l'histoire*“ (1921), en noget filosofisk Bog. Desværre udkommer næppe mere end 1. Bind af hans „*Géographie humaine de la France* (1920), da det Værk, det skulde danne Indledningen til — *Hanotaux: Histoire de la nation française* — er ophørt at udkomme.

J. Brunhes er en livlig underholdende Foredragsholder, som altid har et fyldt Auditorium, der ikke blot bestaar af Studenter, men ogsaa af almindeligt geografisk-historisk interesserede, da han gerne vælger aktuelle Emner. Under mit Ophold var det Syrien og Frankrigs civilisatoriske Opgave der.

Foruden ved Universitetet og Collège de France doceres der ogsaa Geografi andre Steder i Paris. Vi skal her nævne de vigtigste: École normale supérieure, École pratique des hautes études, École nationale des langues orientales vivantes, École coloniale, det katolske Universitet (Institut catholique de Paris), forskellige højere Handels- og Industriskoler (f. Eks. École des hautes études commerciales og Conservatoire national des arts et metiers).

Medens Forelæsningerne som Helhed er ypperlige, var Laboratorieforholdene mildest talt uheldige. Der findes 2 Laboratorier under Faculté des Lettres, nemlig et almindeligt og et koloniale, og et under Faculté des Sciences. De gamle Laboratorier var skumle og mørke og med meget daarlig Plads. Derved forklares de umulige Biblioteksforhold. Bøgerne stod i 2 Rækker, den ene bag den anden, og meget ofte var det de smaa Bøger, der stod bagerst. Værre var det, at Bøgerne stod mellem hinanden uden nogensomhelst Orden, og værst var det i det alm. Laboratorium under Faculté des Lettres. Jeg havde Indtrykket af, at man efter at have benyttet en Bog stillede den tilbage

i Reolen paa det Sted, hvor der var bedst Plads uden Hensyn til, hvor man havde taget den, eller ogsaa gemte man den for at være sikker paa at finde den igen den næste Dag. Følgelig kunde man aldrig finde de Bøger, man vilde læse. Tre Dage ledte jeg efter Brunhes „Géographie humaine“. Da jeg endelig fandt den, noterede jeg de to nærmest staaende Bøger paa hver Side og fik da følgende Liste: Wallace: Island life; Mairy: La France; Brunhes: Géographie humaine; Dictionaire Allemand-Français; Vahl: Algérie. Et andet Sted noterede jeg følgende Række: Hahn: Handbuch der Klimatologie I (men ikke II og III); Les cours d'eau (uden Forfatternavn); Angot: Meteorologie; Thoulet: Océanographie; Deutsche Tiefsee-Expedition 1898—99; Kamtz: La Bulgarie og Candolle: L'origine des plantes cultivés. Man vil efter dette forstaa, at Besøget paa Laboratorierne var overmaade ringe. Mærkeligt var det ogsaa, at man kun fandt ældre Bøger. Af Martonnes „Traité“, der var udkommen i 3 Udgaver, fandtes kun den første. — Derimod benytttes Kortsamlinger meget til Profiltegninger.

Ved det fysisk-geografiske Laboratorium var Forholdene bedre; man havde her en vis Orden i Bøgernes Anbringelse, og dog kunde det glippe. Jeg mente saaledes at have set Davis' „Die erklärende Beschreibung der Landformen“, men da jeg en Dag vilde benytte Bogen, kunde jeg ikke finde den. Jeg henvendte mig til Bibliotekaren, og vi begyndte da som den naturligste Sag af Verden med en systematisk Gennem søgning af Reolerne, idet vi delte Biblioteket mellem os. Vi gik fra Reol til Reol, men uden Resultat, og til sidst erklærede Bibliotekaren, at han nu kunde huske, at Bogen slet ikke fandtes paa Laboratoriet. Vi opgav Eftersøgningen, men om Eftermiddagen fandt jeg den — rent tilfældigt — staaende under Balkanlande.

Saaledes var Forholdene i og før 1922. Siden da har man taget det store nye velindrettede „Institut de Géographie“s egen Bygning i Brug. Her har alle Laboratorier faaet Plads, og Arbejdsforholdene er selvfølgelig langt bedre end i de gamle Lokaler paa Sorbonne.

Ekskursioner spiller en stor Rolle i Undervisningen. En Del af dem ledes af Professorerne, men desforuden afholdes mange af „Union Géographique de la Faculté des Lettres“, en Forening af Studenter, som blev stiftet i 1921, og som straks fik 80 Medlemmer, hvilket tydeligt nok viste, at der var Trang til en saadan. Foreningens Formaal er at fremme Forstaaelse af Geografien, og dette søger man at naa dels ved at afholde Møder, dels ved at foretage Ekskursioner, som enten ledes af ældre Studenter eller — hvad vi vilde kalde yngre Kandidater. Til alle Ekskursioner medbringes topografiske og geologiske Kort, og her ser man det gode Resultat af Gal-

lois' instruktive og praktiske Undervisning. Endvidere medbringes Kompas, Barometer til Højdemaaing, Skitsebøger, Fotografiapparater, ja undertiden endog Maaleborde. Ekskursionerne er aldrig ensidig geologiske eller geomorfologiske; ogsaa Bebyggelse, Samfærdsel og Erhvervsforhold studeres indgaaende. Ved et efterfølgende Møde maa to Studenter gøre Rede for, hvad de har faaet ud af Ekskursionerne, en virkelig praktisk Foranstaltning, saa meget mere, som ingen ved, hvem det bliver før efter Ekskursionen.

De mindre Ekskursioner, som foretages om Søndagen — mere end hver anden Søndag — gaar til Paris' Omegn og betales af Studenterne selv. Om Sommeren foretages større Ekskursioner: til Alperne, Pyrenæerne, Centralfrankrig, Bretagne, det østlige Pariserbassin, Vogeserne, ja videre endnu til Algérie og Marokko. Disse sidste Ekskursioner betales dels af Staten og dels af Universitetet og er „interuniversitaire“, hvilket vil sige, at Deltagerne vælges mellem de bedste fra alle Universiteter i Frankrig. 1921 deltog 5 franske Studenter i en 2 Maaneders Ekskursion til Rumænien med Martonne, der Aaret i Forvejen havde holdt Forelæsninger ved Universitetet i Cluj.

I Tilslutning til vor Omtale af Paris maa vi nævne de to Tidsskrifter, som udgives af Professorerne ved Universitetet: „Annales de Géographie“ og „Revue de Géographie annuelle“. Det første, der blev grundlagt af P. Vidal de la Blache og Marcel Dubois i 1892, redigeres af de geografiske Professorer ved Faculté des Lettres (Gallois, Martonne og Demangeon) i Forbindelse med Emm. de Margerie, den sidste bl. a. kendt for det første større geomorfologiske Arbejde paa Fransk „Les formes du terrain“ (1888), som blev udgivet sammen med General de La Noë. „Annales de Géographie“ er et af de første geografiske Tidsskrifter paa Jorden, og det afspejler bedre end noget andet Geografiens enorme Udvikling i Frankrig de sidste 30 Aar. Tidligere havde „Annales de Géographie“ en aarlig geografisk Bibliografi, men denne ophørte under Krigen og udgives fra 1923 som et selvstændigt Værk „Bibliographie géographique“, udgivet af „Association de Géographes français“, en Forening af videnskabeligt uddannede Geografer. „Revue de Géographie annuelle“, grundlagt af Charles Vélain og nu redigeret af Louis Gentil og Pierre Girardin, udgiver mest større Afhandlinger om fysisk Geografi bl. a. Doktorafhandlinger fra Faculté des Sciences.

Vi har beskæftiget os særligt indgaaende med Geografien ved Universitetet i Paris, men Paris er ikke det eneste geografiske Centrum i Frankrig. I Provinsen findes 16 Universiteter, og ved dem alle doceres Geografi. Det vigtigste af dem er — geografisk set —

Universitetet i Grenoble, og det skyldes en enkelt Mand: Raoul Blanchard. Hans udmærkede regionalgeografiske Doktordisputats „La Flandre, Étude géographique de la plaine flamande“, udkom i 1906; umiddelbart derefter blev han Professor i Grenoble, og han er nu den betydeligste Alpe-Geograf i Frankrig. Han oprettede „Institut de Géographie Alpine“, paabegyndte Udgivelsen af „Revue de Géographie Alpine“, uddannede talrige Geografer, hvis Afhandlinger er publicerede i ovennævnte Tidsskrift, der er absolut nødvendigt at have for alle, som giver sig af med Alpernes Geografi. Selv har han ogsaa skrevet adskillige Artikler heri og desuden udgivet „Grenoble: Étude de géographie urbaine“ (1911) og „Les Alpes français“ (1924). En af hans Elever, Philippe Arbos, nu Professor ved Universitetet i Clermont Ferrand, er Forfatter til „La vie pastorale dans les Alpes françaises: Étude de géographie humaine“ (1922).

Ved Universitetet i Lille afløstes Albert Demangeon af Antoine Vacher, hvis monumentale Doktorafhandling er „Le Berry: Contribution à l'étude d'une région française“ (1908). Den nuværende Professor er Maximilien Sorre, tidligere ved Universitetet i Bordeaux. Han har foruden talrige klimatiske, plantegeografiske og antropografiske Afhandlinger skrevet „Les Pyrénées méditerranéennes“ (1913) og en udmærket lille Bog „Les Pyrénées“ (1922).

Professoren i Rennes, René Musset, har bl. a. skrevet „Le Bas Maine“ (1917), „De l'élevage du cheval en France“ (1917) og „Le Perche“ (1919—20). Bertrand Auerbach i Nancy udgav den første videnskabelige regionalgeografiske Skildring af en fransk Egn i 1893, nemlig „Le plateau lorrain“. Jules Sion, der er Professor i Montpellier, har skrevet „Les paysans de la Normandie orientale“ (1909) og „Le Var supérieur“ (1909). Henri Baulig i Strasbourg har publiceret de fleste af sine Artikler om U. S. A. og Alsace-Lorraine i „Annales de Géographie“, Maurice Zimmermann i Lyon har redigeret „Chronique géographique“ i samme Tidsskrift. Bordeaux' Professor P. Camena d'Almeida har udgivet flere ypperlige Skolebøger og skrevet flere Afhandlinger om Rusland. Jacques Levainville, Forfatter til „Le Morvan: Étude de géographie humaine“ (1909) er Doktor herfra. Alger har haft 2 fremragende geografiske Professorer, G. B. M. Flamand og E. F. Gautier, begge Sahara-Geografer.

Endnu staar tilbage at omtale de geografiske Selskaber, som har haft stor Betydning ved at vække Interesse for geografiske Rejser og derigennem for Geografien som Helhed i det store Publikum. I saa godt som alle større Byer findes nu Foreninger, hvor der holdes Foredrag, dels om Ekspeditioner til fremmede Egne, dels om almindelige geografiske Emner.

Det betydeligste er „Société de Géographie“ i Paris. Det er ikke blot det ældste i Frankrig, men overhovedet det første egentlige geografiske Selskab, idet det blev stiftet 1821. En af Stifterne var Danskeren Malte-Brun, der gennem flere Aar var Selskabets Sekretær og Udgiver af dets Tidsskrift (Bulletin), og som selv har udgivet en stor geografisk Haandbog „Précis de Géographie universelle“ (8 Bd., Paris 1810—29, trykt i mange Oplag). Ved at udsætte Prisbelønninger har det opmuntret til Rejser i ukendte Egne, f. Eks. til René Caillés Rejse til Tombouctou, ja det har endog udrustet Ekspeditioner som Foureau-Lamy's til Sahara. Oprindeligt var det meget videnskabeligt, senere er det bleven mere populært, og medens det i 1827 kun havde 378 Medlemmer, har det nu mere end 2000. Det raader over temmelig store Pengemidler, der er tilgaaet det som Gaver. Ved Hjælp af disse er det i Stand til at hædre fremragende Opdagelsesrejsende med Medailler, ligesom det ogsaa prisbelønner gode geografiske Publikationer om franske Egne og franske Forhold. Blandt saadanne Arbejder kan nævnes Marcellin Boules „L'âge des derniers volcans de la France“ (1906), L. A. Fabres „Le sol de la Gascogne“ (1905) og V. Paquier's „Étude sur la formation du relief dans de Diois et les Baronnies“ (1902), allesammen trykt i Selskabets Tidsskrift „La Géographie“. Større geografiske Værker som f. Eks. Emm. de Martonnes „Traité de Géographie physique“ og J. Brunhes „La Géographie humaine“ er ogsaa prisbelønnede. Endelig har Selskabet helt og holdent besørget Udgivelsen af Jules Crevaux' „Fleuves de l'Amérique de Sud“ (1883) og Resultaterne af Foureau-Lamy's Ekspedition til Sahara: „Documents scientifiques de la mission saharienne“ (1903—05). „La Géographie“, Selskabets Tidsskrift, der udkommer i 12 Hefter om Aaret, indeholder foruden videnskabelige og populære Artikler en Bibliografi, hvori nye geografiske Bøger kort refereres eller blot nævnes.

Selskabet har sin egen Bygning (i Boulevard St. Germain) — fornylig udvidet ved Køb af en Naboejendom. Her findes Mødesal, Bestyrelsesværelser og Bibliotek. Dette er vistnok det største geografiske Bibliotek, som overhovedet eksisterer. Det indeholder 200,000 Bind, 100,000 Kort, 30,000 Fotografier, 10,000 Lysbilleder, og det forøges hvert Aar med henved 1000 Bind.

Foruden „Société de Géographie“ findes i Paris ogsaa „Société de Géographie commerciale“, stiftet 1876, og med mange Filialer i Provinsen.

Paa dette Sted maa ogsaa omtales „Club alpin“, der ikke blot er en Sammenslutning af Bjergbestigere, men som ogsaa har en mere videnskabelig Afdeling indenfor sine Rammer. Oprindeligt var „Club

alpin" ret eksklusiv, og dets „Bulletin“ har indeholdt værdifulde geografiske Arbejder som Emmanuel de Margerie og F. Schraders „Aperçu de la structure géologique des Pyrénées“ (1891). Efterhaanden som Medlemsantallet steg, blev Foreningen mere populær og gav sig af med praktiske Opgaver, men dens „Commission de Topographie“, der raader over store Midler, har bidraget meget til vort Kendskab at Alperne og Pyrenæerne. Den har iadet foretaget en meget omhyggelig Kortlægning og udgivet glimrende Kort af de franske Højbjergegne, ligeledes har den støttet den geologiske Undersøgelse af Alperne og Pyrenæerne. I Spidsen for dette Arbejde stod Henri Vallot (død 1922), som har udgivet „Manuel de topographie alpine“ (Paris 1904) og sammen med J. Vallot „Applications de la photographie aux levés topographiques en haute montagne“ (Paris 1907). Den Mand, der har udført det største praktiske Arbejde, er ubetinget Paul Helbronner. Foruden en systematisk Triangulation af de franske Alper, publiceret i „Description géométrique détaillée des Alpes françaises“ (1910—21) har han fra Toppen af de højeste Tinder foretaget Fotografering i stor Stil. Der foreligger fra hans Haand en enestaaende Samling af Panoramaer og alm. Fotografier, som bl. a. ved et Møde i Sorbonnes Festsal 1922 vakte udelte Beundring. Foreningens Tidsskrift er „La Montagne“, der nu mest indeholder Beretninger om Bestigninger af vanskeligt tilgængelige Toppe.

„Club alpin“ har Filialer i flere Provinsbyer, af hvilke Lyons er den vigtigste.

De geografiske Selskaber udenfor Paris har i høj Grad bidraget til Udviklingen af Studiet af Lokalgeografien. De betydeligste Selskaber findes i Byerne, hvor der er Universiteter. I forreste Linie staar Lille og Montpellier. „Société de Géographie“ i Lille blev stiftet 1880 af Foncin. Efter at Albert Demangeon var kommen til Lille som Professor ved Universitetet, udviklede Selskabet sig stærkt, og dets Tidsskrift har indeholdt flere regionalgeografiske Artikler om det nordlige Frankrig. Intet af de øvrige Provinsselskaber har foretaget saa store Ekskursioner som Lilles: til Nordkap, Rusland, Spanien, Ægypten, Algérie etc. Trods Krigen har Selskabet nu henved 2000 Medlemmer.

Det Tidsskrift, som MontPELLIERS geografiske Selskab (Société Languedocienne de Géographie) udgiver, er af allerstørste Interesse for dem, som giver sig af med det mediterrane Frankrig. Heri er publiceret Ch. Flahaults „Premier essai de nomenclature phytogéographique“ (1901), Maximilian Sorres „La répartition des populations dans le Bas-Languedoc“ (1906) og Emm. de Martonnes „Note pré-

liminaire sur le vent d'autan" (1907) og „Contribution à l'étude du vent d'autan" (1909) foruden mange andre videnskabelige Afhandlinger. Endelig har Selskabet udgivet „Géographie générale du Département de l'Hérault" (3 Bd., 1891—1905), skrevet af flere Specialister.

Vi kan ikke gaa i Detailler med de øvrige geografiske Selskaber, men skal blot nævne, at de største findes i Lyon, Marseille, Rouen, Dijon, Lorient, Toulouse, Rochefort, Tours, Toulon, Bourges, St. Quentin, Laon, Dunkerque, Poitiers, Le Mons og Valenciennes. Endvidere kommer hertil de geografiske Selskaber i Algérie (Alger og Oran) og Marokko (Casablanca); derimod findes intet i Tunis.

Vi kan ikke slutte vor Omtale af Geografien i Frankrig uden at fremhæve nogle Værker, som vi ikke har faaet Lejlighed til at nævne i det foregaaende, men som ikke destomindre er særdeles vigtige. Det er for det første Geologen Albert de Lapparents „Leçons de géographie physique" (1836, 3. Udg. 1907), der giver en glimrende fysisk-geografisk Fremstilling af hele Jorden; endvidere 2 Arbejder af General Berthaut (Service géographique de l'Armée), nemlig „Topologie, Étude de terrain" (1909) og „Connaissance du terrain et lecture des cartes" (1912), begge af stor Betydning for Morfologien; endelig det ganske vist meget geologiske (tektoniske), men alligevel for Geograferne betydningsfulde Værk „L'architecture du sol de la France" (1903), af O. Barré. Hertil kommer saa yderligere et Par regionalgeografiske Arbejder: J. Fèvre og H. Hauser: „Régions et pays de France" (1909), E. Chantriot: „La Champagne" (1905), R. de Félice: „La Basse-Normandie" (1907) og C. Vallaux: „La Basse-Bretagne" (1906) samt det udmærkede „Atlas universel de géographie", udgivet af Vivien de Saint Martin og F. Schrader (ny Udgave 1923).

Det vil af ovenstaaende Fremstilling forstaas, at den geografiske Videnskab i Øjeblikket staar meget højt i Frankrig. Der har i de sidste 30 Aar dannet sig en fransk Skole, som i Særdeleshed lægger Vægten paa det anthropogeografiske uden derfor at forsømme det fysisk geografiske. Nogle af de bedste geografiske Lære- og Haandbøger findes paa Fransk, og paa ét Punkt er Frankrig absolut førende: intet andet Land raader over en saa stor og smuk Samling regionalgeografiske Bøger som Frankrig, og at dømme efter Meddelelser, som kommer fra Laboratorierne, arbejdes der lige ivrigt i denne Retning: de nærmest kommende Aar vil bringe talrige nye Studier over mindre franske Omraader.

Einar Storgaard,

cand. mag.

Assistent ved Universitetets geografiske Laboratorium.
København.

Résumé, page suivanté.

RÉSUMÉ

La géographie en France

par

Einar Storgaard.

L'auteur, qui a étudié à l'université de Paris, donne dans les précédentes pages un aperçu, qui nous montre la place qu'occupe actuellement en France la géographie scientifique.

Il s'occupe d'abord de la géographie universitaire. Tandis que l'intérêt pour la géographie était autrefois très petit, les Français se trouvent maintenant au premier rang. Ceci est dû surtout à deux hommes: Elisée Reclus (1830—1905), illustre auteur de la „Nouvelle Géographie Universelle“, composé de 19 tomes magnifiques, la plus belle description de la terre, et Paul Vidal de la Blache (1845—1918), professeur de géographie à la Sorbonne, qui a si bien organisé l'étude géographique. Malheureusement pour la géographie elle est en France liée à l'histoire (Faculté des Lettres) et non pas aux sciences naturelles, ce qui au point de vue des géographes aurait semblé plus logique.

Quand le développement de la science géographique néanmoins a été si imposant, c'est aussi parce que les géographes français ont bien compris de tirer ce qu'il y avait de mieux dans l'école allemande et dans l'école américaine et en former une unité.

L'auteur cite les noms des professeurs les plus remarquables: Emmanuel de Martonne, Albert Demangeon, Lucien Gallois, Augustin Bernard (Faculté des Lettres), Louis Gentil (Faculté des Sciences) et Jean Brunhes (Collège de France). Il est plein d'admiration pour leurs cours clairs et précis et pour toute la méthode pratique dans leur enseignement (petits groupes d'études géographiques, excursions, etc.), et le résultat est éminent malgré les mauvaises conditions des laboratoires, dans lesquels on a travaillé jusqu'à nos jours.

Après le petit livre „Geography in France“ par Emm. de Martonne, il donne aussi un aperçu des universités dans les autres villes de la France en mettant en relief notamment celle de Grenoble, où Raoul Blanchard a créé un institut de géographie, qui publie la „Revue de Géographie Alpine“, très utile à tous ceux, qui s'occupe de la géographie des Alpes.

La littérature géographique est abondante, et l'auteur cite un grand nombre des principaux ouvrages. Les meilleurs traités de géographie, qui traitent de la géographie physique ou de la géographie humaine sont écrits dans la langue française, et sur un point au moins la France est absolument en tête: aucun autre pays n'a un aussi grand nombre de travaux sur la géographie régionale, un fait avoué même par les Allemands. En outre la meilleure revue géographique de l'Europe — Annales de Géographie — est publiée en France.

L'intérêt pour la géographie a aussi dans le grand public beaucoup augmenté pendant le dernier demi-siècle, et c'est 1° par les grands explorateurs comme Duveyrier, Flatters, Foureau, Lamy etc., 2° par les grands colonisateurs comme le Général Laperrine, „le grand Saharien“, et le Maréchal Lyautey, le pacificateur du Maroc et enfin 3° par les grands missionnaires tel que Père de Foucauld parmi les Touaregs.

L'intérêt se montre dans le développement des sociétés géographiques. La première de ces sociétés fut fondée il y a plus de cent ans (à Paris), mainte-

nant on en trouve dans toutes les grandes villes de France. Les plus connues sont celles de Paris, de Montpellier et de Lille. La „Société de Géographie de Paris“, qui possède la plus grande bibliothèque géographique du monde, publie une revue, intitulée „La Géographie“. Celle de Montpellier publie également une revue, indispensable pour tous ceux, qui s'intéressent à la géographie de la France méditerranée.
